

UNITÁRIUS ÉLET

XXIII. ÉVFOLYAM, 4. SZÁM

1969. OKTÓBER—DECEMBER

A jászol-bölcső háza

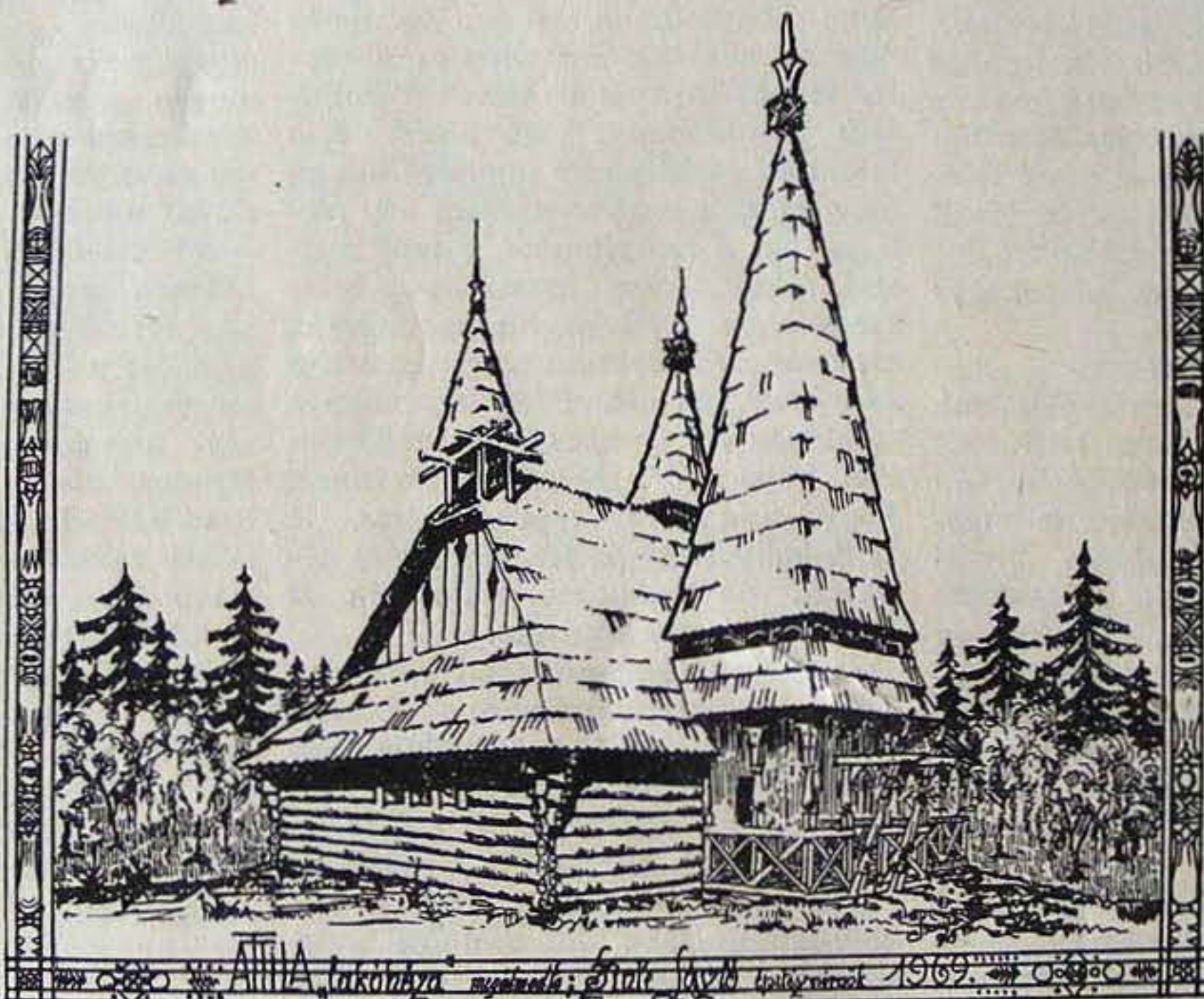
Újra karácsonyi ünnepszentelésre hívogatnak a harangok. Nekünk, magyarországi unitáriusoknak, kevés ércbe öntött harangunk van, éppen ezért legyen ez a mi Unitárius Életünk ilyen ünnepszentelésre hívogató harang! Kis lapunk harangszavával még ősi imádságos énekeinknek szavával is kongathatunk:

„Karácsonyra virradtunk, keresztények, jertek, — Harangszava hirdeti, eljött már a gyermek, — Zengedezve szálljon föl szívünkben az ének, — Trónjához a szeretet áldott Istenének. —

Bethlehemnek csillaga, ránk ragyog ma fényed, — Bethlehemnek jászola lettél, szent ígéret”... Így érkezhetünk el adventi hitünknek megerősödött reménységeivel a meggyőződés útján Bethlehemig, ahol már várt reánk a megszületett új élet, új világ, új és tisztultabb embersége!

Mert karácsonynak ez a legmélyebb értelme: Megérkezni egy alapvetően új világnak, új életnek újszülött emberéhez. Ahhoz a tiszta emberhez, akinek a szíve és ifjú energiája olyan, mint az újszülött gyermeké, aki feltételek nélkül hozza magával a növekedés lehetőségét, a maga sajátosan új életének ígéretes törvényszerűségeit, és azzal együtt a reményelt jobbat és igazabbat. És akik karácsonyt ünnepelnek, mindig megérkeznek a bethlehemi jászolhoz, hogy miként egykoron a pásztorok és a bölcsék, tisztességet tegyenek az istenfiú szépségnek újjászületett embernek, a gyermekien ifjú, szép és szent jézusi emberségnek, aki, ha majd növekedni fog testben és lélekben, Isten és emberek előtt való kedvességben, akkor meghozza a világ számára azt a sóhajtott várt és remegő imádságokban annyiszor könyörgött békét és boldogságot e jobb sorsra érdemes emberiségnek.

A nagy alkotóművészeknek egész sorát foglalkoztatta ez a „bethlehemi téma”. Számtalan képet idézhetnénk, amelyek mind azt a bethlehemi házat, vagy annak egy részletét ábrázolják, amelyben a pásztorok és a bölcsék rátaláltak a karácsonyi gyermekre: Jézusra. Ha jól megfigyeljük ezeket a képeket, minden művész vér-

bölcső házat, ahogyan ezt saját népének korabeli mesterei ácsolták, faragták vagy építették volna. Ez is annak a jele, hogy az ember valami ismerthez, megszokotthoz, melegen otthonoshoz és hozzá közel állóhoz kapcsolja a ráköszöntő újat és a még egészen fiatal, most született Egészen Mást!

Ha végignézzük ősi unitárius székely templomainkat vagy székely—magyar népi építészetünknek szívet-lelket meghittséggel eltöltő stílusát és épületelemeit, akkor tudjuk, hogy ha ábrázolni akarta volna egy népünkben vett igazi művész és építő a Jézus jászol-bölcső házat, akkor azt úgy faragta volna ki, ahogyan eleink századokon vagy talán évezredekken át művelték.

Címlapunkon Szinte László atyánkfiának, a magyar építőművészek egyik pátriárkájának finom művű és meleghangulatú rajzát közöljük karácsonyi köszöntésként. Ő Attila király lakóházaként álmolta meg ezt az épületet. Természetesen úgy, mint aki kora ifjúságától kezdve szakavatott ismerője és tudója az ősi székely—magyar építőművészet és faragóművészet elemeinek. Persze, hogy odaálmolta az ősi nagy ház köré a havasok fenyveseit is, azokat a sudár, illatos fenyőket, amelyek ilyenkor, karácsonykor csillogó díszbe és fénybe öltöznek, hogy hírül adják égő szépségükkal, hogy megszületett most is újra a jézusarcú karácsonyi gyer-

mérséklete, nemzetiségi származása, sajátos egyéni kultúrájának és történelmi gyökereinek talaja szerint ábrázolta magát a jászolbölcső házat, amelyben benső látása szerint a jézusi emberségnek meg kellett születnie. Sok művész alkotásán visszatükröződik a szándék, hogy a Jézus jászolbölcsőjét ábrázoló házat, vagy a hagyomány szerint istállót (mely semmi szín alatt sem tévesztendő össze, vagy hasonlítható a mi fogalmaink szerinti istállóval, mert szülőföldjén, egy parányi szintkülönbséggel ember és állat egy lakóhelyiségben tanýázott) „napkeleti” stílusban ábrázolja. Minden ilyen irányú szándéka ellenére is, azonban a legtöbb művész úgy rajzolta vagy festette meg a jászol-

mek, mint lehetősége egy alapvetően jobb, békésebb és áldottabb világnak, amelyben nagyra fog nőni az emberebb ember!

A művész álmolta Attila-háza akár keresztény templom is lehetne, hiszen nagy vagy apróbb tornyaival szűkebb hazáinknak ősi keresztény templomaira emlékeztet. Benne van tehát ebben a sajátos stílusban az ősi és az új. És körülötte a havasok tiszta levegője árad és az életnek ama békessége, amely a mi világunk számára hitelessé és hihetővé teszi, hogy számunkra itt és ilyen „jászol-bölcső házában” születhetett meg a mi sa-

ját új emberségünknek jézusibb, tisztultabb világa. Nézzétek ezt a képet, amelyből az ősi szellem árad, és egy új világ iránti felelősségünk öntudatával és meleg szeretetével kerülünk beljebb ebbe a „mi házunkba”, és mint egykoron a pásztrok és a bölcsök, találjuk meg azt, akit követni érdemes, és akinek érkezését így dalolták meg az angyalok: „Dicsőség a magasságos mennyben Istennek, és e földön béke a jóakarátú emberek között”.

R. Filep Imre
helyettes püspök

Karácsonyi levél...

Karácsonyi leveleket írunk s leveleket várunk. Persze ezek rendszerint kis apró üdvözlések, jelzések, hogy gondoltunk rá..., gondoltak ránk...! Vannak azonban levelek, amelyek tekintet nélkül arra, hogy mikor keltezték őket, és hogy tartalmukban esik-e egyetlen szó is karácsonyról, mégis „karácsonyi levelek”, mert karácsony az örök alkalom az újjászületésre, és vannak levelek, amelyeknek szelleme, szava és a belőlük áradó tisztaszívűség ereje hozzásegítenek az újjászületéshez. Hadd közöljünk egy ilyen „karácsonyi levelet”! Idős asszony írja Rákoshegy-ről.

„Kedves Tiszteles Úr!

Szeretnék egy kis beszámolót írni, mert ezen keresztül is a jó Isten erőt ad a nagy bánatok elviselésére, de ezáltal kevéske örömminket is megnöveszti. 1969. májusában Amerikában élő lányomat látogattam meg. Onnan hazatérve, július 10-én eltemettem a velem együtt itthonlakó 55 éves lányomat. Ez lett az én nagy bánatom. Vigaszt keresőn szeptemberben meglátogattam otthon, Homoródalmáson élő rokonaimat. Amint falumba érve hazafelé menet megláttam fehérbe öltözött gyönyörű templomunkat, amelyben konfirmáltam, máris megnyugodott a szívem. Később tudtam meg, hogy ez a gyönyörű munka hogy született meg. Egyetlen szakember s jónéhány ka-

lákázó, de mindenekelőtt Bencző Dénes lelkipásztor volt az, aki szorgalmasan beállt festőnek, kőművesnek. A legveszélyesebb helyeket ő foglalta el, a villanyszereléstől kezdve mindben része volt. Ha kellett, kötéllal a derekán, nagy magasságokban függött a három bolthajtásos, nagy templomban és azt gyönyörű fehérre meszelte. Hát még az 50 méter magas tornyát is ennek a hatalmas templomnak! Oda ültem le, a templom előtti padra. Egyszer látom, hogy meszes munkaruhában egy férfi jön ki a templomból, s leül mellem. Kérde tőlem, ösmerem-e, mire azt feleltem: én igen, ha megmondja, kicsoda! Feleletként úgy mondja — a pap vagyok. Ezen én nagyon meglepődtem s nyomban megértettem, hogy miért szeretik úgy a hívek, hogy mindenre képesek érte. A templomjavítás költségeihez egy kevéssel, de igaz szeretettel én is nyomban hozzájárultam.

Az év nyarán bérálási körútján Homoródkarácsonyfalvára érkezett Márton Áron római katolikus püspök. Fogadására összegyűlt a környék apraja és nagyja, a faluvégén az almási és a homoródkarácsonyfalvai unitárius lelkészek fogadták székelvény-harissnyáson. Ez annyira meghatotta a püspök urat, hogy meleg szeretetében kicsordultak a könnyei, és egész idő alatt maga mellett tartotta a két lelkészt, este a vacsorá-

nál is kétfelől maga mellé ültette őket. Azok viszont meleg hangon mondtak köszönetet a szép fogadtatásért. A püspök úr is örvendett a két felekezeti kölcsönös szeretetének és a békességnek.

Leírom azt is, amit Almáson meséltek, hogy meghót egy öreg muzsikusz cigány, s a harangozó né nem akart pénz nélkül harangozni. Panasza mentek a lelkészhez. A lelkész pénzt adott a saját jóvoltából, s így szólt: menjen s harangoztasson. De az asszony így siránkozott még: — Tiszteletes úr, a rajkók jönnek, s nincsen kenyerem. — S hát adott a pap két véka búzát is, s azt mondta: a jó Istennek adunk kölcsön, ha a szegényeknek adunk, s ő szent Felsége ezerszeresen fizeti azt vissza. Mindezeket az odaváló asszonyok beszélték el nekem, s még többeket is, de annyit mind nem lehet leírni. Nagyon szeretik a hívek a Tiszteletes urat, igen népszerű férfi. Ha egy öregot lát menni, még a csomagját is elveszi és viszi. Aki a legjobban megbántotta annak idején, avval van most a legjobban.

Kérem a Tiszteletes urat, valamit a híradóba tessék ezekből beírni.”

Tisztelettel

özv. Nagy Dénesné
szül. Miklós Júlianna
1893. febr. 6-án
Homoródalmáson

Ugye karácsonyi levél!?

Juhász Gyula:

Emberi hitvallás

Hiszem, hogy járt a földön egy szomorú, magányos Galileai férfi, ki harminchárom évvel Többet tudott, mint minden Cézár, poéta, mágus S szelíd szava erősebb, mint minden büszke kétely.

Hiszem, hogy az igéje túléli dómok ormát, Az arany kupolákat, a máglyákat s a kardot, Hiszem, ha sohasem jó, mit hirdetett, az Ország, Hogy az az Út, Igazság, melyen ő égbe tartott.

Remélem, hogy e földön mely völgyes siralomnak S csillaga küzdelemnek, a dúvadak helyébe Szelídebb népek állnak s rózsásabb lesz a holnap És nem lesz a bitófán mártírhalt a Béke.

Remélem, hogy a munkás megkapja méltó bérét És nem lehet henyélni bíborban és selyemben S a paloták alatt nem támoľog az éhség S ebek harmincadán nem tengődik a Szellem.

Szeretem e világnak minden gyönyörűségét És minden bánatát, a napot és esőt, A márciusi zsongást, a decemberi békét; A kelő csillagot és a lepihenőt.

Szeretem kisfiúk és leányok forradalmát Iskolák udvarán s a dervert öregeknek Bús topogásait, sírok örök nyugalma, Csak Mammon, gyilkosunk, csak téged nem szeretlek.

JÓZAN MIKLÓS PÜSPÖK

Születése 100. évfordulóján, f. évi dec. 6-án a budapesti unitárius egyházközség kegyelettel és hálával emlékezett meg felejthetetlen emlékü lelkipásztorának áldásos tevékenységű életéről. A gyülekezeti áhítatot R. Filep Imre h. püspök, Józan Miklós kolozsvári püspöksége idején személyi titkára és központi missziói lelkésze, ma a budapesti lelkészi állásában és főpásztori tisztében utóda, végezte. A meglehetősen és személyes érzelmektől is áthatott megemlékezésből idézünk felejthetetlen emlékü nagy püspökünknek életére vonatkozó néhány adatot.

Józan Miklós 1869-ben született a Tordaaranyos megyei Túr községben. Édesatyja itt volt kántortanító. Egyetlen gyermekét mégsem nevelhette, mert élete viszonylag fiatalon, tragikus körülmények között ért véget, villámcsapás ölte meg. Így Józan Miklóst mostohaapja, Borbély Lajos tordai kovácmester nevelte fel, de olyan szeretettel, mint hogyha édesgyermekét nevelte volna. A tehetséges gyermeket taníttatta, s az alsófokú iskolák elvégzése után Kolozsvárra vitte az ősi Unitárius Kollégiumba, ahol a rendkívül élénk szellemű ifjú a kolozsvári Főgimnáziumnak minden osztályát kitűnő eredménnyel végezte. Itt érettségizett és itt iratkozott be az Unitárius Teológiai Akadémiára, amelynek elvégzése után mint kitűnő képesítésű lelkész, aki már teológiai tanulmányai idején megtanult angolul, ösztöndíjjal oxfordi „Manchester College”ban egészítette ki teológiai tanulmányait. A teológiai studiumok mellett, illetve azokkal párhuzamosan tanulmányokat folytatott a bölcsészet, filológia és egyháztörténelem köréből. Bámulatra méltó nyelvkészséggel magyar anyanyelvén kívül, amelyet zengő szép baritonián nemes pátozzal beszélt, kitűnően beszélt az angol, német, francia és olasz nyelveket. Mint erdélyi ember természetesen tartotta, hogy folyékonyan beszélje a román nyelvet is, annál is inkább, mert mélyen áthatotta az igazi erdélyi közösségtudat és a testvéreink iránti megbecsülés toleráns szelleme. Késő öregségéig fejlesztette a teológiai tudományok művelésében nélkülözhetetlen klasszikus héber, görög és latin nyelvekben való jártasságát.

Külföldi tanulmányainak bevégezése után, előbb itt Magyarországon, a Fejér megyei Polgárdin lett helyettes lelkész, majd 1896-ban a híres-neves Torockó népe választotta meg papjának. 1899-ben viszont, az akkori még egészen ifjú budapesti unitárius egyházközség hívta meg lelkipász-

torának, ahol hamarosan nagy népszerűséget szerzett. Tevékenységére, megkapó szószéki szolgálatára országsszerte felfigyeltek. 1915-ben egyetemes egyházunk közügyigazgatójává választja Főtanácsunk, 46 éves korában. Egy pillanatig sem szűnik meg fáradhatatlan munkabírással arra törekedni, hogy unitárius egyházunkat és annak hitelveit és szellemét Magyarország területén is megismertesse. Kimagasló tevékenységet fejt ki a Magyar Béke Egyesületben, a Bethlen Gábor Szövetségben, a Protestáns Diák Menzában, amelynek létrehozásában és anyagi bázisa megteremtésében oroszánrésze volt. A trianoni békeszerződést követő főhatalom-változás után, 1920-ban, a magyarországi egyházrész püspöki vikáriusi méltóságát nyeri el. A formailag IX. egyházkörét az egyháznak, amely Magyarország területére esik, alapvetően kell átszervezni. Vikáriusi működése idején számos új gyülekezeti góc, szóróvány- és leányegyházközség alakul, és az ő egyházkormányzása idejére esik a dunapataji, a kocsordi és a pestlőrinci önálló egyházközségek alakulása, a Bpest. IX. Högyes Endre utcában, dr. Csiky Gábor kezdeményezésére életre hívott angol-amerikai Unitárius Misszió Ház és főiskolai Diákotthon létesítése, a Bölöni Farkas Sándor Iparosok és Kereskedők Köre, a Brassai Sámuel Ifjúsági Egyesület, a János Zsigmond Cserkészcsapat, az Unitárius Nőegylet, az Unitárius Leányszövetség és az erdélyi anyaecclesiával szervesen együttműködő Dávid Ferenc Egylet és a Dávid Ferenc Egylet Ifjúsági köreinek

megalakulása és termékeny működése.

Életre hívja és a további évek rendjén is tevékenyen támogatja az „Unitárius Értesítő” című egyházi lapot. Megjelentet számos egyházi kiadványt és szószéki szolgálataival országos hírre emelkedik. Tevékenyen részt vállal a Magyar-Székely Egyesület munkájában és irodalmi téren is, amely széles területet ölel fel. Egyházi beszédei, imái, költői alkotásai, ünnepi ódái, egyházi énekei, írásainak gyűjteményes kiadásai, mint pl. Kis Bibliája, a Fejedelm és papja, a Szemtől-szemben és az Aratás című kötetei széles körben válnak ismeretessé és népszerűvé, nemcsak az unitárius egyházban, hanem az unitárius egyház keretein túli vallásos körökben is. Hazai egyházi tevékenysége mellett a nemzetközi egyházi életben is kimagasló szerepet tölt be. Egyik alapítója a Szabadelvű Keresztények és a Vallásos Szabadság Világszövetségének. Tagja vezetésének is hosszú éveken át. Külföldi utazásai rendjén megfordult és szolgálatokat végzett Angliában, Hollandiában, Svájcban, Amerikában, Német-, Olasz- és Franciaországban, valamint Ausztriában. Az amerikai Kossuth-zarándoklat idején, amikor is New Yorkban Kossuth Lajos szobrát léplezték le fényes ünnepségek keretében, a magyarországi delegációnak egyik vezetője és a New Yorkban tartott felekezeti istentiszteletnek ünnepi szónoka. 1941. június havában Marosvásárhelyen tartott unitárius Zsinat a Magyarországi Unitárius Egyház püspökévé választotta. Ekkor költözött Budapestre Kolozsvárra. De kapcsolatait fővárosunkkal és több évtizeden át pásztortált budapesti gyülekezetével mindig fenntartotta és amikor a náci és nyilas üldöztetések idején szabadelvű hívei és barátai közül mint üldözöttek, számosan bajba kerültek, akkor férfias bátorsággal és feltevételeket nem ismerő segítőkészséggel állott az üldözöttek mellé, szakkat segített, ahogyan csak tudott, a megmaradás és a megmenekülés útjára, sokszor a maga személyes biztonságát és reputációját is kockáztatva! Ezért is voltak olyan fájdalmasak azok a halálát közvetlenül megelőző szomorú események Kolozsváron, amelyeknek tragikus félreértésből származó bánatmai sietteték nagy próbákat kiállt életének tragikus végét. 1946. január 7-én örök álmra hunyta szemét az, aki tisztelőinek, híveinek és természetesen elsősorban unitárius anyaszentegyháza népének kegyeletes és háládatos emlékezetében örökké él.

*Istentől áldott kellemes karácsonyi ünnepeket
és boldog új évet kívánunk kedves olvasóinknak*

A debreceni disputa

Tavaly nyáron, a Magyarországi Unitárius Egyház Budapesten tartott ünnepélyes zsinatán emlékeztünk meg a magyar unitárius gondolat egyházzá alakulásának négy évszázados fordulójáról. A XVI. században a magyar unitárius egyház az akkor független Erdély területén alakult meg. Az események fordulata és Dávid Ferenc tragikus halála után, a török hódoltság alatti — Erdélytől független életet élő magyar területeken, önálló unitárius élet alakult ki. Ennek a magyarországi unitarizmusnak első vezetője az „alföldi püspök”, a Temesvároztól székely Karádi Pál, második szellemi irányítója, a dunántúli unitárius élet vezére, a pécsi unitárius főiskola rektora, Válaszúti György volt. Erről a magyarországi — Erdélytől független unitárius múltról ma már többet tudunk, mint évtizedekkel ezelőtt. Lapunk következő számaiban ennek a múltnak ma is irányt mutató tanulságairól fogunk szólni.

A hódoltságbeli magyar unitárius múltnak sokat vitatott problémája volt az a kérdés, hogy volt-e hitvita Debrecenben az unitáriusok és a reformátusok között, hány ilyen találkozás volt, s ezekre mikor került sor.

Az unitárius történetírók — Jakab, Kanyaró, Borbély sem foglaltak végleges álláspontot ebben a kérdésben. A magyar irodalomtudomány, mely a XVI. századi drámai emlékek között előkelő helyen értékeli és méltatja az irodalmi alkotást, még a legutóbbi — 1964 évi — összefoglalásában is azt írja, hogy „Debrecenben Meliusznak és Dávid Ferencnek sohasem volt nyilvános vitája”. E megállapítást maga Méliusz Péter cáfolja meg, aki egy 1570-ben kiadott műve előszavában az unitáriusokkal folytatott viták rendjén így ír: „Debrecenben kétszer győztük meg Blandrata Ferencet a Szentírásból, mégis nem akarnak megtérni”.

A református történetírók közül első ízben dr. Zoványi Jenő ismerte el azt, hogy „debreceni hitvita kettő volt. Az első 1568. febr. 2-án tartották helvét irányúak és az antitrinitáriusok..., a második debreceni hitvita ugyancsak az említett két irány hívei között folyt le 1569 szeptember végén vagy október elején.”

Dr. Esze Tamás professzor, református főgondnok, a jeles történetíró néhány éve jelentette meg a debreceni disputát ismertető értékes és részletes tanulmányát. E mű bevezető soraiban állapítja meg, hogy a török hódoltságban kibontakozó antitrinitarizmus ideológiája az erdélyi fejlődéstől eltérő vonásokat mutat, amivel teljes mértékben egyet értünk.

E jeles tanulmány részleteit szűk kereteink között méltatni nem tudjuk. Legnagyobb érdemének azt tartjuk, hogy pontos vizsgálatok és az eddig ismert és általa felkutatott adatok alapján bizonyítja, hogy a „Debreceni disputa” című irodalmi alkotásban a második, és dr. Esze megállapítása szerint 1569. okt. 10-én tartott debreceni vita eseményei tükröződnek.

Az 1569 évi debreceni vitára a Váradon, 1569. okt. 20—25 napjain lefolyt és unitárius forrásokból is jól ismert vita előtt került sor. Ezen részt vett János Zsigmond fejedelem és udvara és sokan az erdélyi unitárius és a tiszta-váradvidéki református papok közül.

Esze tanulmányának van egy érdekes alcíme: a nép az antitrinitárius mozgalomban. A városok polgárai és a falvak népe valóban érdeklődést mutatott a magyar nyelven folyt vitatkozás iránt. Idézzük dr. Esze fejtegetéseit a már említett fejezetből. Az „antitrinitárius tanítást valóban könnyebben megértették az egyszerű emberek, mint a trinitáriusok ésszel semmiképpen meg nem ragadható hittételeit a Szentháromságról és a Krisztus vagy a Szentlélek örökkévaló egyistenségéről. De mégsem a teológia motiválta döntő módon a magyar falvak és mezővárosok magatartását: ezek élni akarnak azzal a lelki hatalommal, amelyekkel őket az antitrinitarizmus terjeszkedése érdekében felruházta. A Debreceni Disputa szerzője nemcsak kitűnő író volt, hanem remek agitátor is: darabjában minden megjegyzéssel, amely a hitvita folyamata alatt kiszalad a hallgatók száján, a bírák egész magatartásával azt akarja szuggérálni a nézőközönségnek, hogy az ő dolga dönteni a hitvitában, s ha tetszik neki az unitárius tanítás, ne gondolkozzék sokáig, csapja el trinitárius papját és fogadjon helyette antitrinitáriust”. Esze helyesen jegyzi meg a lábjegyzetben, hogy a nép részvételét először Németh László fogalmazta meg egy még 1929-ben írt tanulmányában, amikor azt írja, hogy „a vitatkozók háta mögött a parasztság hullámszik és morog”.

A Debreceni Disputa szerzője, Válaszúti György, a Pécs környéki unitárius élet későbbi vezére, aki jelen volt a debreceni vitán és személyes élményeit írta meg örökértékű irodalmi alkotásában.

Szívleljük meg azt, amit a vargafi Dávid Ferenc mond a Debreceni Disputában: szeretettel szóljunk egymásnak, ne haraggal, hogy amint Szent Pál apostol mondja, mindenkinek épüljenek beszédünkben!

dr. Ferencz József

A lengyel áriánusok, a velünk unitáriusokkal rokon, későbbi lengyel szociniánusok, négyszáz évvel ezelőtt várost alapítottak, ahol 1602—1638 közötti években hírneves főiskolájuk is működött. Ez év szeptember havában Rakow városa emlékünnepeket tartott. A város emlékbizottsága nevében Bernat Tadeus magister, tanár és múzeumigazgató meghívta az ünnepségekre Dr. Ferencz József főgondnokunkat is, aki szeptember 21-én Rakowban a lengyel—magyar unitárius és szociniánus múlt közös emlékeiről beszélt. Főgondnokunk útközben meglátogatta a krakkói unitárius és szociniánus emlékekben gazdag könyvtárat és Jedrzejowban dr. Przypkowski kultúrtörténészt, — a lengyel testvérek egykori neves történetírójának leszármazottját. Útján Dr. Wacław Urban, a krakkói Jagelló Egyetem történész docense kalauzolta, aki rakowban főgondnokunk beszédét magyarról lengyel nyelvre tolmácsolta. Urban professzor korábban, egy alkalommal, a budapesti Teológiai Intézetünkben ma-

Ariánus templom Rakowban

gyar nyelven tartott közös egyháztörténeti múltunkról előadást.

A lengyel hitrokonok történeti múltja bennünket, magyar unitáriusokat annál is inkább érdekel és érint, mert Dávid Ferenc halála után a Lengyelországban is bekövetkezett politikai változások az üldöztetések korát hozták el a lengyel szociniánusok és más hozzánk közel álló hitrokonaink számára is. Az üldöztetések elől a XVII. században az erdélyi fejedelemség területére menekültek, ahol sokáig külön lengyel gyülekezeteket alkottak, de amikor a kolozsvári unitárius nagytemplom megépítésére sor került. Lázár István püspöksége idején, akkor minden egyházi vagyonukat eladva, hozzájárultak a templom építésének költségeihez és beolvadtak a magyar unitárius egyházba. Soraikból egyházunk legnagyobb püspöke került ki Rádeczky Bálint személyében, aki különösen keleti nyelvekben és a kor klasszikus nyelvében való jártasságával, volt méltó utóda Dávid Ferencnek. A nagy alapítványtevő egykori főgondnokunk. Augusztinovics Pál is lengyel testvéreink sorából került ki.

Emlékezés Kőváry Lászlóra, a magyar szabadságharc történetírójára

Az 1848—49-es magyar szabadságharc Debrecenben székelő forradalmi kormányának honvédelmi bizottmánya 1849. év március 15-én a különböző harctereken működő hadseregekhez „tábori történeti jegyzők”-et nevezett ki azzal a feladattal, úgymond — „a magyar szabadságharc történetéhez minden hiteles adatokat összegyűjteni, s a történetírás komolyságához illő alapos rajzát adni, és fenntartani az utókor számára szabadságharcunknak.” A hat kinevezett haditudósító közül a legmaradandóbbat a Bem tábornok mellé beosztott Kőváry László alkotta, aki ezelőtt 150 esztendővel, 1819. július 17-én született Tordán egy régi unitárius székely köznemesi családból.

Tíz esztendősen korábban beadták az unitárius tordai al-gimnáziumba, ahol akkor neves emberek tanítottak, többek közt Aranyosrákosi Székely Sándor, a nemzeti eposz úttörő költője, későbbi unitárius püspök, aki nagy hatással volt rá. Tordáról 1836-ban Kolozsvárra ment, hogy az ottani unitárius kollégiumban folytathassa tanulmányait. Itt Brassai Sámuel, a nagy magyar polihisztor tanítványa lett, aki a legnagyobb hatást gyakorolta rá. Önéletrajzában Brassait nevezi szellemi szülő-atyjának, aki őt az írói pályára terelte. Azt a hálát, amelyet ezért mestere iránt érzett, egész életén át mindenkor nemcsak megőrizte, de ki is fejezte, amikor a majdnem 100 esztendősen korában elhunyt tudósának szép irodalmi emléket állított. (A 100 évet élt Dr. Brassai Sámuel pályafutása és munkái — Kvár, 1897.)

1840-ben a kolozsvári jogakadémia hallgatója lett, és ügyvédi oklevelet szerzett. Az 1848-as márciusi idők szelleme azonban politikai térre sodorták Kőváryt is. Jelen volt mint lapitudósító a május 29-i kolozsvári országgyűlésen, amelyen Magyarország és Erdély unióját kimondták. Június 8-án Szemere Bertalan belügyminiszter kinevezte Fényes Elek mellé a létrehozott Országos Statisztikai Hivatal titkárává Budapesten. Októberben a Honvédelmi Bizottmány Erdélybe küldte, ahol tanúja és résztvevője az erdélyi magyarság és székelység önvédelmi harcának, majd mint Bem haditudósítója a dicsőséges Erdélyt felszabadító hadjáratnak. De elérkezett a kikerülhetetlen vég, és a zsidói fegyverletéssel 1849. aug. 26-án Erdély is kapitulált. Egy darabig rejtőzködött, de elfogták. 1851-ben kegyelmet kapott, de a megpróbáltatásoknak még nem volt vége: az összeesküvést szervező Makk József honvédezredest szökésében segítette, s emiatt 1854-ben többekkel együtt elfogták, majd szabadlábra helyezték.

Ezzel zárult Kőváry László életének viszontagságos része. Élete másik felét a tudomány művelésének, az

írói tevékenységnek szentelhette. Hosszú munkás élete során erdélyi magyar hazáját és annak közművelődését szolgálta. 1907. szeptember 25-én hunyta le szemét Erdély koszorús történetírója, a M. T. Akadémia tagja Kolozsváron, abban a városban, melynek közéletében évtizedeken át fontos és munkás szerepet játszott.

Kőváry Lászlóban marosvásárhelyi tartózkodásakor (1842) a Teleki könyvtárban járva érlelődött meg az az elhatározás, hogy Erdély múltjának szentelje életét. Céljául tűzte ki megírni Erdély történetét, s ennek előkészítésére alapos előtanulmányokat végzett, melyek írói munkásságának első részében (1842—1857 között) egymás után jelentek meg könyvek és cikkek alakjában. Ezekben foglalkozott Erdély statisztikájával, természet-ritkaságaival, régiségeivel, nevezetesebb család-aidalával, néprajzával. Ezenkívül megemlíti a család-történeti adaléknak szánt „A magyar unitáriusok története a XVIII. és XIX. században” (1899) c. munkáját is, amelynek csak egy része jelent meg. Ebben arra a következtetésre jut, hogy a maroknyi unitáriusok fennmaradása oly történelmi csoda számba vehető, mint nemzetünk fennmaradása.

Legnagyobb műve azonban, mely helyét a hazai művelődés és tudományosság történetében kijelölte „Erdély történelme” c. hat kötetes munkája (1859—1866) s ennek VII. és VIII. köteteként megírt „Erdély története 1848—49-ben”, melynek anyagát mint Bem hivatalos tábori történetírója gyűjtötte össze. De hogyan? Semmiképpen sem az íróasztala mellett görnyedő tudós nyugalmával, egy olyan költő mellett, mint Petőfi, élte át azokat a harci eseményeket, melyeket az utókor számára fel kellett jegyeznie. Petőfi talán rá gondolt, amikor írta:

„Egy szál elvészünk-e mi,
Vagy fog maradni valaki
Leírni e vad fekete
Időket a világnak?”

Kőváry László megmaradt, s megírta Erdély szabadságharcát, úgyszintén egész történetét azért, hogy a Bach-korszak elnyomása alatt élő erdélyi magyarságot a csüggedéstől megmentse, s a fényes múltat a jövőbe vetett bizalom alapjává tehesse. Életének ez a legnagyobb érdeme. Tudományos és politikai érdem egyaránt, a tudós és hazafi érdeme. Kiváló történészünk, Márki Sándor búcsúztató beszédét idézve emlékezünk rá: „Elköltözött az ember; a tudós a miénk, e nemzeté marad végiglen, amely Erdély történetírójának nevét és dicsőségét szent örökség gyanánt bírandja.”

Dr. Csiky Gábor

AZ EGYESÜLT NEMZETEK Egyházi Központjának igazgatója, Dr. Dana E. Klotzle hivatalos megbízást küldött R. Filép Imre főpásztorunk részére az Egyesült Nemzetek Hivatala útján. A kitüntető meghívás, amely magyarországi unitárius egyházunknak is kitüntetés, nagy örömmel tölti el mindannyiunkat. A rendkívül érdekes meghívólevél tartalmából idézzük a következőket:

„Kedves Excellenciás Uram!
Valamennyien, az Egyesült Nemzetek Egyházi Központjában, nagy megtisztetésnek vettük az Ön látogatását az elmúlt nyáron. Mindnyájan nagyra értékeljük az Ön törekvéseit, hogy erősítse a barátság és egyetértés kötelékeit, amely máris fennáll a magyar nép és az Egyesült Államok népe között, amelyet Ön oly jelentős módon fejezett ki istentiszteleti szolgálatával, amelyet az „All Faith” kápolnájában végzett.

Szeretném meghívni, hogy vegyen részt az Egyesült Nemzetek egy ülésén az Ön számára alkalmas bármely időpontban. Szeretném, mint társképviselőmet bejelenteni az Egyesült Nemzeteknél, amely felhatalmazná Önt, hogy részt vegyen az üléseken, tanácskozzék a delegátusokkal, gyakorolja befolyását az egyházi és világi itteni prominens vezetőkre...”

Melegen gratulálunk Főpásztorunknak, ehhez a nemzetközi viszonylatban is páratlan sikeréhez, amely magyar unitarizmusunknak szempontjából is kimagasló kitüntetésnek számít. Amint értesültünk, már évek óta felmerült az ENSZ illetékes szerveinél az a gondolat, hogy a nemzetközi egyházi életnek egy-egy prominens egyház rendben levő személyiségét időszakos jelleggel meghívják az ENSZ-be, hogy az Egyházi Központján keresztül bekapcsolódjék azoknak a kérdéseknek a szolgálatába, amelyek különösen az ENSZ Szociális és Gazdasági Tanácsa, ill. Bizottságain és jó-szolgálati intézményein keresztül gyakoroltatnak. A meghívás értékét kiemeli az a körülmény, hogy ilyen jellegű meghívást nemzetközi viszonylatban is elsőként kapott Főpásztorunk. Természetes, hogy ennek a magas helyről érkezett kitüntető meghívásnak jellegéből fakad, hogy annak elfogadása meghaladja egyházunk keretét, de örömmel számolhatunk be arról, hogy minden illetékes helyen, elvileg, örömmel és elismeréssel vették tudomásul a meghívás tényét.

Mi is úgy érezzük, hogy egyházunk hívei és olvasói nevében örömmel fejezhetjük ki jókívánságainkat, Isten áldását kérve Főpásztorunk nagy elismerést kiváltó nemzetközi tevékenységére.

AZ UNITÁRIUS ÉLET JELEN KARÁCSONYI számának nyomdai és postai költségeit az 1969. évi még hátralékban levő előfizetésekből kell kifizetnünk, annál is inkább, mivel más anyagi forrás nem áll rendelkezésünkre. Ezért kérjük hátralekös előfizetőinket, hogy lapunk és anyaszentegyházunk iránti szeretettel és megértéssel tekintsék felhívásunkat, midőn tisztelettel kérjük, hogy az 1969. évi hátralékban levő előfizetésüket az „Unitárius Élet 50.561 — VIII. 1.” elnevezésű csekkszámra, vagy alkalmilag, istentiszteleteinken befizetni szíveskedjenek.

AZ UNITÁRIUS ÉLET 1970. ÉVI ELŐFIZETÉSÉT a Posta Központi Hírlap Iroda gyűjti be. Kérjük tehát olvasóinkat, hogy a mi csekkszámunkra ne fizessenek be 1970. évi előfizetést.

Természetesen továbbra is rendelkezésükre áll híveinknek az Unitárius Élet 50.561 — VIII.—1. elnevezésű csekkszám-lája arra az esetre, ha külön adományokat kívánnak befizetni. E külön adományok mindig nagy segítséget jelentenek lapunk számára, s most is atyafiságos szeretettel kérjük Olvasóinkat, hogy külön adományokkal segítsék unitárius sajtónkat. Csekkeket kívánságra küldünk a külön adományok befizetésére.

AKIKRE BÜSZKÉK VAGYUNK:

Szinte László

(Ebben a rovatunkban azokról kívánunk szólni, akikre azért vagyunk büszkék, mert tekintet nélkül arra, hogy ma egyházunkhoz közelebb vagy távolabb állnak, de sajátos élethivatásukban, saját vallomásuk szerint is, számon tartanak olyan értékeket, szellemieket és lelkieket egyaránt, amelyeket a mi unitárius szellemiségünkben merítettünk, vagy kaptak ajándékul.

Lapunk legutóbbi számában megemlékeztünk a kocsordi unitárius templom fennállása 30-ik évfordulójáról. A bensőséges és meleghangú ünnepi megemlékezés alkalmán, egy külsejében is artistikus formájú és írású levelet olvastak fel. Ebben a levélben Szinte László építőművész, mérnök atyánkfia köszöntötte a harminc éves kocsordi gyülekezetet, megköszönve az ünnepségre való meghívást, amelynek, legnagyobb sajnálatára, nem tudott eleget tenni. A kocsordi gyülekezet meghatva hallgatta végig Szinte László atyánkfia levelének felolvasását, és az ünnepi közgyűlés jegyzőkönyvre vette úgy Kocsord unitárius gyülekezetének, valamint egyetemes unitárius egyházunknak kifejezésre juttatott elismerésre méltó háláját Szinte László atyánkfia iránt, aki harminc évvel ezelőtt önzetlen lelkesedéssel, fáradhatatlan ügybuzgalommal tervezte meg s vezette felépítési munkálatait a székely-magyar népi stílusban felépült templomnak, amely ma Kocsord idegenforgalmi nevezetessége. A sors különös játéka, de mi inkább az isteni gondviselés szeretetét látjuk abban, hogy 30 év múltán most, amidőn népi demokráciánk szociális gondoskodása egyre fokozottabb mértékben fordul a falu felé, neves építőművész atyánkfiának fia, ifj. Szinte László, vízvezetéképítő Kocsord népének. Ime apa és fia. Egy magyar falu közösségének elvitte a művészetnek és tudománynak eszközeivel a minden ember számára nélkülözhetetlen két legfőbb jót: a lelki és testi élet táplálását szolgáló eszközöket. Egyik a templomot, a másik az egészséges ivóvizet.

Ez az évforduló készítetett arra bennünket, hogy felkeressük a ma 83 éves nagyszerű alkotót, id. Szinte Lászlót. Kértük, hogy lapunk rovata számára beszéljen nekünk valamit életéről, emlékeiről, munkáiról, álmairól.

Szinte László bátyánk elmondotta, hogy ott született unitáriussá, ahol Dávid Ferenc mártíromságának fénye ragyog: Déván — 1886. május 27-én. Itt volt édesapja, Szinte Gábor rajztanár, régész és etnográfus. Atyja nevéhez fűződnek azok a kutatások a dévai várban, amelyeknek eredményeként meg tudta jelölni azt a kazamatát, amelyben egyházalapító első püspökünk, Dávid Ferenc egykoron raboskodott. A nevezetes helyet Szinte Gábor jelölte meg elsőként emléktáblával, amit annak idején egyhá-

zunk Főhatósága nagy elismeréssel vett tudomásul.

Szinte László így emlékezik: gyermekkoromban édesapám mellett ott lábatlankodtam az ásatásoknál, az avar síroknál, majd Sarmisegetuza római város romjainak kiásásánál, sőt az etnográfiai tanulmány útjára a székely, ill. erdélyi faépítészetről végzett tanulmányainál már mint segítőtársat — melyet a Nemzeti Múzeum etnográfiai osztálya megbízásából végzett — vitt

magával. Alsó fokú iskoláimat Déván, majd Szászsebesen végeztem. Ez utóbbi helyen, hála atyám gondos előrelátásának, megtanultam németül is. Gimnáziumot és műegyetemet Budapesten végeztem, és itt nyertem építészmérnöki oklevelet is. Műegyetemi tanulmányaim végefelé jártam már, amikor a híres-neves építész, aki Nagy Ignác utcai templomházunkat is tervezte és építette, Petz Samu professzor, meghívott asszisztensének és javasolta, hogy készítsek doktori disszertációt, azt óhajtván, hogy majd egykor utódja legyek. Elvittek azonban katonának, s a szép reményeket és a nagy álmokat maga alá temette az első világháború. Igaz azonban az is, hogy még ugyanabban az évben, 1913-ban, tanulmányaim alapján elnyertem a Képzőművészeti Tanács nagydíját, azzal az ösztönzéssel, hogy folytassam az erdélyi faépítészetre vonatkozó tanulmányaimat. Még a háború folyamán, egészen ifjan megválasztottak a Főváros mérnökévé. Aztán jött a veszített háború, a minden vonatkozásban megváltozott élet, és én már háromgyermekes családapaként a Fővárosnál betöltött mérnöki állás mellett az építészeti ipariskolában is másodállást kellett vállaljak. Igyekeztem szorgalmasan dolgozni, és ennek eredményeként, így mondták egykori pályatársaim: „tüneményes gyorsasággal emelkedtem pályámon”. Sok szép munkában volt részem, hiszen olyan alkotások, mint pl. a Széchenyi fürdő megépítése, vagy Európa első hullámfürdője —

a Gellért gyógyszállóban —, mind kapcsolatban állanak pályafutásomnak legszebb emlékeivel.

Már nyugdíjra érett korhoz értem, amidőn villamosgázolás folytán elvesztettem bal lábamat, és ezért 1946-ban nyugdíjba vonultam.

Szeretett unitárius egyházamban mint megválasztott műszaki gondnok fejtettem ki tevékenységet, s ebben a minőségemben, miután erre külön is felkértek, természetesen teljesen díjtalanul elvállaltam a dunapataji templomunk tervezését és művezetői munkálatait. Igénybevettem összeköttetéseimet, jobbmódú ismerőseim segítőkészségét, lelkes barátaim áldozatkészségét, akik anyagot adtak, vagy műszaki munkával járultak hozzá a sikerhez. Ennél a munkámnál is felhasználtam az erdélyi faépítészet díszlemeit, motívumait. Nemsokára a kocsordi templom építése vált időszerrűvé, s újra hozzám fordultak, hogy tervezném meg ezt a templomot is, és vezetném ott is a munkálatokat. Én mindezt egyházam részéről jövő megtisztelő, kitüntető megbízatásként fogadtam, s magától értetődően most is teljesen díjmentesen vállalkoztam úgy a tervezés, mint a kivitelezési munkálatok elvégzésére. A kocsordi templomot is az erdélyi faépítészet stílusában terveztem meg, úgy érzem, sikerrel. Öröm volt ezt a munkát is végezni, annál is inkább, mert a hívek bámulatos áldozatkészséggel és lelkes örömmel segítettek munkámban. Egy Istenünk gondviselése és áldása egyesítette az építőmunkára a kocsordi híveket! A szeretet vezérelte őket közös munkánkban, amelyből nagy művészi érzékkel és fáradhatatlansággal vette ki részét a ma Angliában élő kitűnő lelkészünk, Kereki Gábor, aki elgondolásom szerint csodálatos szépséggel festette meg a templom kazettás mennyezetét. Amidőn megkondult első ízben a felépült szépséges új templom harangja, mindannyian könnyező szemmel hallgattuk dr. Csiky Gábornak ünnepi felszentelő beszédét. Ma is úgy érzem, hogy a jó Isten sugallata vezérelte gondolataimat, amikor megálmodtam ezt a templomot, hogy hasznára, boldogságára, igaz békéjére váljék minden oda imádkozni betérő embernek.

Most nyugdíjas koromban tovább álmodozom. Tudományos kutatások alapján szeretném bizonyítani a hun-székely rokonságot és megálmodni pl. az Attila téli szállásán levő faépületeket, melyekről az akkori írók és utazók oly nagy elragadtatással és bámulattal emlékeznek meg, különösen kiemelve a gazdag, díszes faragásokat és a pompás ruházatokat, arany, ezüst edényeket, a nagyszerű környezetet, stb., stb. „Álmaimból” ízelítőül itt bemutatok egy épületet (amely lapunk címlapján látható), „Attila nagyházát”, ennek főhomlokzatát, hogy ez-

zel is ízelítőt adjak abból, hogy tanulmányaim alapján miként látom én ezt a sokak által olyan nagyon vadnak és barbárnak minősített korszakot és annak életét. A közölt rajzon látható „Nagy-ház” képzeletem szülte épület, de úgy gondolom, hogy valahogy így nézhetett ki az a fából faragott palota, amelyben korabeli leírások szerint Attila az idegen küldöttségeket fogadta és ahol ilyen alkalmakkor étkeztek, és ünnepélyeket rendeztek.

Szinte László bátyánk írásait la-

pozgatjuk. Ilyenkor is mindig elsorol szívünk, hogy be kell fejeznünk az interjút, be kell érünk a kevéssel. Mert hány érdekes, izgalmas, — mind Szinte László tollából és szívéből fakadó — gyönyörködtethető és deríthető munkakedvre, lelkesedésre az olvasót. A néprajzi kutatómunkának egy-egy klasszikus leírásában való megelevenítése, színes életképek hangulata, mennyi ösztönzéssel szolgálhatna, mennyi indítást adhatna még sokaknak. De így is örvendezünk, hogy együtt emlékez-

hettünk és együtt álmodozhattunk e rovat hasábján köztisztelőben és szeretetben álló örök fiatal Szinte Lászlóval, akire büszkék vagyunk!

Egyházi képviselő Tanácsunk a kocsordi templom felszentelése 30-ik évfordulója alkalmából f. évi okt. 30-án tartott ülésében határozati javaslatot fogadott el, amelynek értelmében Főtanácsunk elé terjeszti ama közóhajt, hogy id. Szinte László atyánkfia unitárius egyházunk örökös egyházi tanácsosává válassza.

Dr. Tiboldi Tibor

Dr. Tiboldi Tibor atyánkfia, ki a szegedi Orvostudományi Egyetem I. Belgyógyászati Klinikájának adjunktusa, az orvostudományok kandidátusa, levélben küldtük el kérdéseinket, kérve, hogy tájékoztassa híveinket, lapunk hasábjain, életéről, munkásságáról, elért eredményeiről és arról a sajátos emberi magatartásról, melyet unitarizmusának köszönhet. Örömmel adunk helyet válaszáinak, de egyben jelezzük, hogy csak egészen lerövidített formában tudjuk közölni, lapunk szűkreszabott terjedelme miatt, noha rendkívül tanulságos volna az egészszel megismerkedni. De szóljon Dr. Tiboldi Tibor atyánkfia, a fiatal tudós nemzedék egyik mai kiváló képviselője:

Szüleim unitáriusok, székelyek. Édesapám siménfalvi, édesanyám csekefalvi (Udvarhely megye, Nyikó mente). Az első világháború következményei kiűzték őket Erdélyből, így én már, 1927-ben, az Esztergom megyei Bajna községben születtem, ahol édesapám körállatorvos volt. A bajnai r. kat. elemi iskolában kezdtem tanulmányaimat, majd a budapesti Érseki Kat. Gimnáziumban folytattam. Tanárain kitűnő pedagógusok voltak. Kedves felügyelő tanárommal, a most a Bpest Üllői úti templomban szolgáló Dr. Kas Friggyessel nem is szakadtak meg a kapcsolataim. A gimnázium III. és IV. osztályát a beregszászi állami gimnáziumban végeztem mivel szüleim a Felvidékre kerültek. A Gimnáziumban református hittanórákra, vasárnaponként a református templomba jártam, havonta egyszer pedig a Budapestről érkező Ferencz József tiszteletes unitárius hittanra oktatott. 1939. szeptember elsején a kocsordi unitárius templomban konfirmáltam.

Kitört a második világháború. Székelykeresztúrra kerültünk. A ma már 175 éves egykori Unitárius Főgimnázium, melybe beiratkoztam, hazafias és ugyanakkor mélysegesen demokratikus szellemével, mély nyomokat hagyott lelkemben, s határozott irányt szabott fejlődésemenek. A Gimnázium idősebb — dr. Szolga Ferenc, Péter Lajos, Nagy Lajos — és fiatalabb tanárai — Lőrinczy László, Péterffy Gyula, Kilyéni Imre, Árkosi László, Patakfalvi Sándor, Barabás Vilmos, a jelenlegi igazgató és mások — munkássá-

gukkal hozzájárultak azoknak a drága emlékeknek szépségéhez és gazdagságához, amelyek ehhez az Alma Materhez kötnek. A diákönkormányzat izgalmas ívét itt köstöltem meg először, amikor az „Orbán Balázs”-díj odaítélésénél a diákok titkos szavazatai voltak hivatva a döntést meghozni, tanári ellenőrzés nélkül. A felelősségtudat felkeltésének és fokozásának páratlan eszköze volt ez! A székelykeresztúri unitárius templomban voltam először diáklelátus, végeztem szószéki szolgálatot. A háború utolsó időszakában Ógyallára, majd Komáromba kerültünk s 1945-ben a Dél-Komáromi Állami Leánygimnáziumban érettségiztem kitűnő eredménnyel.

A budapesti Orvostudományi Egyetemen töltött évek alatt szoros kapcsolatban álltam unitárius egyhá-

zammal. 1946-ban, egyházi keretek között tartott egyik előadásomban, Kossuth-ot, Adyt, Medgyes Lajost idézve hitet tettem arról, hogy a magyarság jövője csakis a szomszédos népekkel, köztük a román néppel való együttműködés útján biztosítható. Ezt az elvet vallom és ennek szellemében cselekszem ma is.

1948-ban a budapesti IX., Hőgyes Endre u. 3. sz. alatti Unitárius Diákotthonba költöztem. Még ebben az évben, a Pestlőrincen tartott unitárius ifjúsági konferencián az emberiség válságából való kivezető útként a lelkiismereti szabadság és a tolerancia elvét, az unitarizmusnak ezeket a magasztos eszméit hirdettem s a Brassai Sámuel Unitárius Ifjúsági

Egyesület elnökeként ajánlottam a Hollandiában, 1949-ben megtartott unitárius ifjúsági világkonferencia témájául „Az unitarizmus, mint tömegmozgalom” kérdésének tárgyalását. 1949-ben szószéki szolgálatot végeztem Pesterzsébeten, Pestlőrincen és Csepelen. Ezekért a szolgálatokért az akkori Unitárius Egyházköri Tanács 1950. szept. 9-én tartott ülésében hozott határozatában köszönetet mondott. Írásbeli köszönetet ugyan nem, de sok-sok tapsot kaptam kultúrtevékenységemért, elsősorban az általam alakított és vezetett kis unitárius népi táncsoport szerepléséért és az előadott székely adomákért. A Hőgyes utcai unitárius templomban ismertem meg a kántort, a csíksomlyói születésű Vándory Évát, s a megismerkedést házasság, a házasságot három gyermekáldás követte.

Megemlítem még egyetemi éveim egyik kiemelkedő eseményét, az 1947-es nyári egyetemet Dánia második legnagyobb városában, Aarhusban.

1951-ben jeles eredménnyel kaptam meg az orvosi diplomát és Szegedre, a Kórbonctani és Kórszövettani Intézetbe kerültem, ahol főleg a daganatkutatással foglalkozom. Ebből a témakörből sikeresen védtem meg 1968. tavaszán kandidátusi disszertációm. Számos kongresszusi és 42, — részben külföldön megjelent — közleményem nagyobb része szintén a daganatkutatás témakörével áll kapcsolatban. A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Összehasonlító Fejlődéstani, Élettani és Biokémiai Intézetével, valamint a román Tudományos Akadémia Endokrinológiai Intézetével együttműködési egyezmény keretében folytatok kutatómunkát. 1961-ben Bukarestben, 1969-ben pedig Leningrádban voltam tanulmányúton. Az NDK-ban a hallei egyetem szemészeti klinikájával is volt feldolgozás alatt álló közös kísérletünk. Tagja vagyok a Magyar Pathológusok és Onkológusok Társaságának, valamint a Magyar Endokrinológiai Társaságnak. Elsősorban az oktatás céljait szolgálják a laboratóriumi állatokkal kapcsolatban írt munkáim, melyek 1957-ben két kötetes kézirat formájában, majd az asszisztensek tankegyetemen fejezeteként, ill. az Orvostovábbképző Intézet kiadványaként jelentek meg. 1968-ban a tró-

pusi betegségek tanulmányozása céljából félét Egyiptomban töltöttem. 1968 őszétől vezetem a szegedi egyetemen a trópusi betegségek speciálkollégiumát.

— Miért éreztem és érzem ma is szükségesnek, hogy továbbra is fennmaradjanak unitárius kapcsolataim? A régi jó ismerősökért, Erdélyből ideszakadt székel barátaimért? Az Unitárius Egyház iránt érzett hálá miatt, hogy tí. négy éven keresztül majdnem ingyen otthont biztosított számomra? Mindezek szerepelnek abban, hogy ezek a kapcsolatok fennmaradtak. Elsősorban azonban a megpróbáltatásoktól terhes évszázadok unitárius szellemi örökségéhez akarok hűséges maradni. Az unitarizmus már kora ifjúságomban megtanított engem a mély humanizmusra, a haza, a nép, az igazság, szeretetére és modern eszmévilágával adott és ad ma is lehetőséget arra, hogy mindenféle évezredes béklyók nélkül, szabadon szárnyalhasson a gondolat új ismeretek megszerzése, új eredmények elérése felé." Szeged, 1969. augusztus 28.

Dr. TIBOLDI TIBOR

HÍREK

KARÁCSONY ELSŐ ÉS MÁSOD NAPIJÁN templomainkban ünnepi istentiszteletet tartunk és úrvacsorát osztunk. Az egyházközségek előljáróságai tisztelettel és szeretettel kérik a hívek adományait az Úr asztala megterítéséhez.

Az IARF Világszövetség vezetőségi tanácsa nov. első hetében ülésezett a hollandiai Hágában, a Világszövetség szervezeti központjában. Az ülésen az IARF új elnöke, dr. Dana McLean Greeley elnököl. Részt vett az ülésen egyházunk főpásztora, R. Filep Imre is, aki felszólalásával, javaslataival vállalt részt a rendkívül eredményesnek ígérkező munkából. A vezetőségi tanács a világkongresszusig terjedő munkaciklusra a négy szakbizottságnak, az összekötő és tanácsadó szerveknek, valamint a jövő év ápr. havában, a svájci Churban összehívott Végrehajtó Bizottság ülésének előkészítésével foglalkozott. Az IARF VB ülése 1970 április havában kerül megrendezésre, igen nagyszabású keretek között. Az ünnepi istentisztelet szószéki szolgálatának ellátására a svájci rendezőbizottság nevében dr. Peter Dalbert, az IARF ex-elnöke, R. Filep Imre főpásztorunkat kérte fel.

JOZAN MIKLÓS UNITÁRIUS PÜSPÖK (1941–46) történelmi szerepéről, humanus magatartásáról, igaz magyarságáról emlékezik meg Csátsári Dániel „Forgószélben” című művében, mely az 1940–45 közötti nehéz idők magyar–román kapcsolatait és viszonyát tárgyalja, külön fejezetet szentelve az egyházak és egyházi vezető személyiségek egyéni és együttes akcióinak, annak érdekében, hogy a józan belátás és a keresztényi megbékélés erényei jussanak érvényre. Szól a kiváló szerző Márton Áron gyulafehérvári római katolikus, Vásárhelyi János kolozsvári református, Józán Miklós kolozsvári unitárius püspök, Sándor Imre kolozsvári római katolikus helytartó, Járossy Andor kolozsvári evangélikus főesperes közös tiltakozásáról, melyet az emberi jogok korlátozása ellen emeltek.

Józán Miklós püspök tevékenysége magyarországi és különösen budapesti híveink előtt közzismert, személye széles körökben nagy megbecsülésnek, tiszteletnek és szeretetnek örvendett. A mintegy öt évtizedre terjedő lelkész, ill. egyházvezetői működése korszakot fémjelez egyházunk életében. Mikor 1946. január 7-én, 77 éves korában, Kolozsváron meghalt, magyarországi egyházrészünk egyik legkiválóbb munkását veszítette el benne.

Dr. Szánthó-Harrington Donald, a New York-i Community Church unitárius vezető-lelkészét, aki az Amerikai Egyesült Államok Liberális Pártjának ügyvezető elnöke is — meleg hangulatú ünnepség keretében köszöntötték lelkészi működése 25. évfordulóján. Jelen voltak nagyszámú gyülekezetnek tagjain kívül New York város társadalmának kiválóságai, élükön a Szánthó-Harrington lelkész vezetésével újraválasztott New York-i polgármesterrel, Dr. Lindsayval. Az ünnepi köszöntőt is Lindsay polgármester mondotta. Mi is csatlakozunk a köszöntők népes táborához és ezúton is meleg testvéri köszöntésünket küldjük amerikai nagynevű lelkész testvérünknek, aki magyar származású feleségén keresztül olyanra megtanulta szeretni és tisztelni népünket, hogy feleségének leánykori családnévére „magyarosította” nevét, mint ősi amerikai honpolgár! Így kitűnő munkatársának, a lelkes és ügybuzgó Szánthó Vilmának, aki a neves New York-i gyülekezetnek szintén egyik lelkésze és egyben New York-i egyetemi lelkész is, férjével együtt fejezzük ki jókívánságainkat, mert hiszen ketten együtt hordozzák e neves gyülekezet életének terheit és örömeit.

Kincses Lászlóné nagytiszteletű aszszonyt, a füzeggyarmati egyházközségünk köztiszteletben álló és szeretettel övezett egyházközségi jegyzőjét, a kiváló pedagógust, illetékes tanügyi szervek gyémántdiplomával tüntették ki abból az alkalomból, hogy 60 évvel ezelőtt állott a tanügy szolgálatába. Mi is sok szeretettel gratulálunk s életére a mi egy igaz Istenünk gazdag áldását kérjük, hogy tapasztalataival, meleg szívével és bölcs meglátásaival továbbra is eredményesen tudja szolgálni anyaszentegyházunkat is.

Dr. Kiss Elek, a romániai magyar Unitárius Egyház püspökét, a pátriárkális korú egyházfőt az elmúlt hónapokban két ízben is megoperálták. Állapota javulóban van és máris élénk figyelemmel kíséri egyháza életét. Mielőbbi tartós gyógyulást kívánunk.

A Román Szocialista Köztársaság Alamtanácsa a jubiláris egyházi évforduló alkalmából magas kitüntetést adományozott Dr. Kiss Elek kolozsvári püspök-

nek és helyettesének, Dr. Kovács Lajos főjegyző-teol. professzornak.

Dr. Dana McLean Greeley, az IARF új elnöke, 1970 tavaszán látogatást kíván tenni a romániai, a magyarországi és csehszlovákiai unitárius egyházaknál, valamint a lengyelországi és más kelet-európai szabadelvű keresztény egyházi közösségeknél.

Dr. Varga Béla unitárius püspöknek, teológiai professzor korában írt HIT ES Vallás c. tanulmánykötetét, halála után dr. Erdő János professzor rendezte sajtó alá 1948-ban. Ezt az értékes könyvet kivonatolva angol nyelvre lefordította és az unitárius egyház megalapítás négyszázéves fordulójára tiszteletére New Yorkban kiadta egykori tanítványa dr. Harrington Donaldné, sz. Szánthó Vilma. Örvendünk annak, hogy a magyar tudományos életben is nagyra értékelt tudós püspökünknek tanulmányát, — ha kivonatolva is — az angolnyelvű olvasókörzség is megismerhette szép és világos angol fordításban. A kiadvány dr. Varga Béla püspök fényképét is közli.

ADOMÁNYOK UNITÁRIUS ÉLETRE:

Marosi Sándor, Józán György, Dr. Jakab Dezsőné, Jancsovics Miklósné, Dr. Gálfalvy Géza, Dr. Tóth Béláné, özv. Zsakó Istvánné (Pesterzsébet), Tóth Sándor, Béres Imréné (New York), Ferenczy István 50–50,— Ft; Szathmáry Miklós, Dr. Geley Józsefné, Pálffy Mózes, Dull Péterné (New York), Ipó László, Imola és Farkas Etelka 100–100,— Ft; Dr. Jakab Jenőné 200,— Ft. Zsakó Andor — édesapja, néhai Dr. Zsakó Andor, halálának 27. évfordulója emlékére — 300,— Ft.

Halottaink

Kádár Károly, 1968. nov. 3-án, 91 éves korában; Balázs Ernő, megh. 1968. nov. 17-én, 69 éves korában; özv. Madarász Istvánné, nov. 18-án, 81 éves; Katona László, december 9-én, 56 éves korában; Pálffy Samuné, sz. Szakáts Mária, december 22-én, 72 éves; özv. Asztalos Ferencné, 1969. jan. 3-án, 80 éves; Polyák Miklósné, jan. 15-én, 78 éves; Nagy Istvánné, febr. 13-án, 79 éves; Dr. Majoros Istvánné sz. Sámj Erzsébet, febr. 2-án, 78 éves; Győri Béla, febr. 25-én, 77 éves; Osán Jenőné, febr. 23-án, 76 éves; Aczady Józsefné, márc. 7-én, 70 éves; özv. Máthé Mihályné, sz. Kovács Berta, márc. 31-én, 92 éves; Sulko Béláné, márc. 30-án, 77 éves; Pozsonyi Sandorné, ápr. 4-én, 76 éves; Tóth Dénesné, ápr. 13-án, 73 éves; Bartha István, ápr. 23-án, 80 éves; Fülöp Ferencné, Pálffy Erzsébet, febr. 2-án, 75 éves; 1969. jan. 3-án, 80 éves; Dr. Erdődy Ernő (Győr), febr. 28-án, 75 éves; Tóth Istvánné sz. Káldi Julianna ápr. 1-én, 75 éves korában.

Pál Ilona, megh. aug. 19-én 83 éves korában; Özv. Röder Józsefné sz. Demeter Ilona, aug. 22-én, 75 éves; Jenői Balázs szept. 4-én, 59 éves; Izsó László szept. 23-án, 81 éves; Pál Miklós okt. 5-én, 53 éves; Dr. Fasching Antalné okt. 13-án, 84 éves; Dr. Szász Anna főorvos okt. 13-án, 80 éves; Jécsy Béláné okt. 14-én, 74 éves; Burján Ferenc okt. 28-án; Simon András okt. 17-én, 83 éves; Fekete Nagy Gábor, okt. 29-én; Dr. Barabás László május 29-én, 75 éves korában, Debrecenben; Dr. Szalacz Aladárné sz. Pál Rózsika aug. 23-án, 68 éves korában Szarvason; Ürmösy Ferencné sz. Lókodi Sándor Mária okt. 13-án, 89 éves, Szolnokon; Kereki Jánosné, nov. 28-án, Győrben, 75 éves korában; Császár János dec. 6-án 101 éves korában, Polgárdiban. Áldás emlékükre.

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos
a Magyarországi Unitárius Egyház
Főszerkesztő és felelős kiadó:
R. Filep Imre
Felelős szerkesztő: Bencze Márton
Évi előfizetési díj: 24,— forint
Budapest IX., Högyes Endre utca 3. szám
Táv.: 137–186. Csekk.: 50.561–VIII.

INDEX: 25.842.

69.4159/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Bolgár Imre igazgató

ISTENTISZTELETEK

Karácsony első napján, dec. 25-én, csütörtökön:

Nagy Ignác u.: de. 11; Högyes Endre u.: de. 10; Pesterzsébet: de. 9; Pestlőrinc: de. 11;
Vecsés: du. 3.30.

Karácsony második napján:

Nagy Ignác u.: de. 11; Högyes Endre u.: de. 10; Pestlőrinc: de. 11; Rákospalota: de. 11;
Mátyásföld: du. 4.

Ösztendő estéjén:

Nagy Ignác utcai, Högyes E. utcai és pestlőrinci templomainkban este 6-kor istentisztelet.

Újév napján:

Nagy Ignác u.: de. 11; Högyes Endre u.: de. 10; Pestlőrinc: de. 11-kor.